

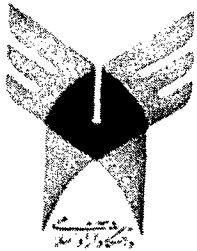
تولج در سال ۱۳۱۷

۰۹۱۷۱۷۴۸۲۰۴

تومس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۶۹ : شماره ثبت



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی  
(M.A)

موضوع

بررسی رابطه منبع کنترل و خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان  
سال سوم متوسطه شاخه نظری شهر خورموج

استاد راهنما:

دکتر سید احمد میر جعفری

استاد مشاور:

دکتر آذرمیدخت رضایی

۱۳۸۸/۱۱/۲

نگارش:

حسین یوسفی

سال تحصیلی ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷

۱۳۱۰۰۴



دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت  
پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد گرایش عمومی  
( M.A )

موضوع: بررسی رابطه منبع کنترل و خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان سال سوم  
متوسطه شاخه نظری شهر خورموج

نگارش: حسین یوسفی

سال تحصیلی ۸۸-۸۷

ارزیابی شده توسط هیئت داوران:

امضاء  
امضاء  
امضاء

استاد راهنما: دکتر سید احمد میر جعفری

استاد مشاور: دکتر آذر میدخت رضایی

داور: دکتر نوشاد قاسمی

## تقدیر

حمد و سپاس خالق را سزااست که در غربت پر هراس و خفقان آور این عالم یگانه مأوای پر جلال آرامش است. از همه آنانکه در پیچ و خم تحصیل صادقانه هادیم بودند علی الخصوص از اساتید فرهیخته و گرانمایه جناب آقای دکتر سید احمد میر جعفری و سرکار خانم دکتر آذر میدخت رضایی که در طی مدت تحصیل و بخصوص انجام این پروژه محبت و ارشادم نمودند کمال تقدیر، تشکر و امتنان دارم.

از دست اندرکاران امور پژوهش و تحقیقات مدیریت آموزش و پرورش شهرستان دشتی و دبیرستانهای پسرانه امام خمینی (ره)، ابوذر و شهید مطهری و دبیرستانهای دخترانه فاطمیه، اندیشه و اشراق شهر خورموج بابت همکاری های صمیمانه در انجام این پژوهش تشکر و قدردانی می نمایم.

همچنین از دوست گرانمایه و صمیمیم جناب آقای کمال زارع زاده بابت راهنمایی ها و همکاری صمیمانه سپاسگذارم.

# تقدیم

تقدیم به چشمان منتظر همسر و فرزندانم

رضوان

فاطمه

محمد مهدی

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
	فصل اول:
	کلیات
۳.....	۱-۱ مقدمه.....
۴.....	۱-۲ بیان مسئله.....
۷.....	۱-۳ ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۹.....	۱-۴ اهداف پژوهش.....
۹.....	۱-۵ فرضیه های تحقیق.....
۹.....	۱-۵-۱ فرضیه های اصلی.....
۱۰.....	۱-۵-۲ فرضیه های فرعی.....
۱۰.....	۱-۵-۳ سوال اصلی.....
۱۰.....	۱-۶ تعریف نظری و عملیاتی متغیرها.....
۱۰.....	۱-۶-۱-۱ امنع کنترل.....
۱۱.....	۱-۶-۱-۲ خودکارآمدی.....
۱۱.....	۱-۶-۱-۳ عملکرد تحصیلی.....

## فصل دوم :

### ادبیات و پیشینه تحقیق

- ۱-۲ مبانی نظری متغیرها..... ۱۳
- ۱-۱-۲ منبع کنترل..... ۱۳
- ۲-۱-۲ مفهوم کنترل..... ۱۳
- ۳-۱-۲ عقاید کنترل شخصی..... ۱۳
- ۴-۱-۲ منبع کنترل..... ۱۴
- ۵-۱-۲ ادراک کنترل و میل به کنترل..... ۱۵
- ۱-۶-۲ واکنش در برابر از دست دادن کنترل..... ۱۵
- ۷-۱-۲ درماندگی آموخته شده..... ۱۶
- ۸-۱-۲ تاثیرات درماندگی آموخته شده..... ۱۷
- ۹-۱-۲ وابستگی خودالقایی..... ۱۷
- ۱۰-۱-۲ نظریه اسناد..... ۱۸
- ۱۱-۱-۲ جنبه های نسبت دادن..... ۱۹
- ۱۲-۱-۲ پیامدهای عاطفی اسناد در رابطه با شکست و موفقیت و علل درونی و بیرونی ۲۰
- ۲-۲ خودکارآمدی..... ۲۰
- ۱-۲-۲ دیدگاه شناختی ، اجتماعی..... ۲۰
- ۲-۲-۲ خودکارآمدی..... ۲۰
- ۳-۲-۲ ابعاد خودکارآمدی..... ۲۳
- ۴-۲-۲ منابع خودکارآمدی..... ۲۳
- ۵-۲-۲ آیا خودکارآمدی رفتار را پیش بینی می کند..... ۲۵
- ۶-۲-۲ تاثیرات احساس خودکارآمدی بر رفتار..... ۲۶
- ۷-۲-۲ مراحل رشد خودکارآمدی..... ۲۷
- ۸-۲-۲ خودکارآمدی در دانش آموزان..... ۲۸

۲۹	..... عملکرد تحصیلی	۲-۳
۲۹	..... پیشرفت	۲-۳-۱
۳۰	..... تعریف عملکرد تحصیلی	۲-۳-۲
۳۰	..... اسنادها بعد از موفقیت و شکست	۲-۳-۳
۳۱	..... افت تحصیلی	۲-۳-۴
۳۲	..... عوامل مؤثر در افت تحصیلی	۲-۳-۵
۳۲	..... پیشینه تحقیق	۲-۴-۱
۳۲	..... تحقیقات انجام شده در داخل کشور	۲-۴-۱
۳۲	..... منبع کنترل و عملکرد تحصیلی	۲-۴-۱-۱
۳۳	..... خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی	۲-۴-۱-۲
۳۴	..... تحقیقات انجام شده در خارج کشور	۲-۴-۲
۳۴	..... منبع کنترل و عملکرد تحصیلی	۲-۴-۲-۱
۳۶	..... منبع کنترل و جنسیت	۲-۴-۲-۲
۳۸	..... خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی	۲-۴-۳
۳۹	..... خودکارآمدی ، منبع کنترل و عملکرد تحصیلی	۲-۴-۴
۴۰	..... خودکارآمدی جنسیت	۲-۴-۵

۲

## فصل سوم

۴۳	..... روش تحقیق	۳-۱
۴۳	..... جامعه آماری و روش نمونه گیری	۳-۲
۴۳	..... ابزار اندازه گیری	۳-۳
۴۴	..... پرسشنامه منبع کنترل راتر	۳-۳-۱
۴۵	..... پرسشنامه خودکارآمدی	۳-۳-۲
۴۶	..... معدل دانش آموزان	۳-۳-۳
۴۶	..... نحوه اجرا	۳-۴



۴۷..... ۳-۵ روش تجزیه و تحلیل داده ها.....

#### فصل چهارم :

۴۹..... ۴-۱ تجزیه و تحلیل داده ها.....

۴۹..... ۴-۲ بخش توصیفی.....

۵۰..... ۴-۳ بخش استنباطی.....

#### فصل پنجم :

۵۶..... ۵-۱ بحث و نتیجه گیری.....

۵۶..... ۵-۲ فرضیه های اصلی.....

۵۹..... ۵-۳ فرضیه های فرعی.....

۶۲..... ۵-۴ سوال اصلی.....

۶۳..... ۵-۵ نتیجه گیری.....

۶۴..... ۵-۶ محدودیت ها و موانع.....

۶۴..... ۵-۷ پیشنهادات کاربردی.....

۶۵..... ۵-۸ پیشنهادات پژوهشی.....

۶۶..... منابع و مأخذ.....

۶۶..... منابع فارسی.....

۶۹..... منابع خارجی.....

۷۱..... چکیده لاتین.....

۷۳..... پیوست ها.....

۷۴..... پرسشنامه منبع کنترل.....

۷۹..... پرسشنامه خودکارآمدی.....

## فهرست جداول

صفحه	عنوان
	فصل چهارم
جدول ۱-۴	میانگین و انحراف استاندارد متغیرها.....
۴۹.....	
جدول ۲-۴	ماتریس همبستگی پیرسون متغیرها.....
۵۰.....	
جدول ۳-۴	ضریب همبستگی منبع کنترل با عملکرد تحصیلی.....
۵۰.....	
جدول ۴-۴	ضریب همبستگی خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی.....
۵۱.....	
جدول ۵-۴	ضریب همبستگی منبع کنترل با خودکارآمدی.....
۵۲.....	
جدول ۶-۴	مقایسه منبع کنترل در دختران و پسران.....
۵۲.....	
جدول ۷-۴	مقایسه خودکارآمدی در دختران و پسران.....
۵۲.....	
جدول ۸-۴	مقایسه عملکرد تحصیلی در دختران و پسران.....
۵۳.....	
جدول ۹-۴	نتایج رگرسیون گام به گام.....
۵۴.....	

## فهرست نمودارها

### فصل دوم

- نمودار ۱-۲ ابعاد سه گانه نسبت دادن در نظریه واپنر ..... ۱۷
- نمودار ۲-۲ منابع و تأثیرات عقاید کارایی ..... ص ۲۷

## چکیده

بررسی رابطه منبع کنترل و خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی

به وسیله ی

حسین یوسفی

هدف این پژوهش بررسی رابطه منبع کنترل و خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر و دختر سال سوم شاخه نظری شهر خورموج از استان بوشهر بوده است. بدین منظور یک نمونه ۳۸۴ نفری (۱۹۶ پسر و ۱۸۸ دختر) از دانش آموزان به صورت تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شد و پرسشنامه منبع کنترل راتر و خودکارآمدی (نظامی، متیوس، جروسلم و رالف شوارزر) را تکمیل نمودند.

برای تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون گام به گام و  $t$ -test استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین منبع کنترل (بیرونی) و عملکرد تحصیلی رابطه منفی معنی دار و بین خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت معنی دار وجود دارد و سهم متغیر منبع کنترل در عملکرد تحصیلی بیشتر از خودکارآمدی بود. به علاوه بین منبع کنترل و خودکارآمدی رابطه منفی معنی دار به دست آمد. و مقایسه دختران و پسران در هر یک از دو متغیر منبع کنترل و خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی نشان داد که دختران از منبع کنترل درونی تر خودکارآمدی بالاتر و عملکرد تحصیلی بهتری برخوردارند.

کلید واژه ها: منبع کنترل ، خودکارآمدی ، عملکرد تحصیلی

فصل اول  
کلیات تحقیق

تعلیم و تربیت آدمی از دیر باز مورد توجه بوده است، اما اهمیت آن در سالهای اخیر به طور فزاینده ای افزایش یافته و در این زمینه هزینه های فراوانی از طرف خانواده ها و دولت مصرف می شود. ولی با وجود این مشاهده می شود که تعداد قابل توجهی از دانش آموزان هر ساله در یادگیری آموزشگاهی شکست می خورند. بدیهی است، عوامل متعددی (محیطی، آموزشی، خانوادگی) در عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر گذار هستند، که از میان آنها برخی ویژگیهای فردی (شخصیتی) به نظر می رسد نقش مهمی داشته باشند.

برطبق نظریه شناختی اجتماعی بندورا<sup>۱</sup> (۱۹۹۷) باورهایی که فرد درباره توانایی های خویش دارد مهم ترین عاملی است که رفتارهای آینده او را پیش بینی می کند. به بیان دیگر، اگر دانش آموز معتقد باشد که می تواند تکلیف خاصی را انجام دهد برای انجام آن تکلیف تلاش خواهد کرد و اگر فکر کند که توانایی انجام آن تکلیف را ندارد تمایلی به تلاش و مبارزه در او ایجاد نمی شود. میزان تلاش، مداومت و پایداری برانجام تکلیف، مایوس نشدن در مواجهه با شکست و خلاصه اینکه انگیزه و پشتکار فرد برای انجام تکلیف همگی تحت تأثیر باورهای خود کار آمدی قرار می گیرند (به نقل از فولاد چنگ، ۱۳۸۱).

عامل دیگری که به نظر می رسد با عملکرد تحصیلی دانش آموزان مرتبط باشد، منبع کنترل<sup>۲</sup> یا هسته کنترل آنها است. مافسون<sup>۳</sup> و نوویکی<sup>۴</sup> (۱۹۹۱) اشاره می کنند که دانش آموزان با منبع کنترل درونی باور دارند که در کنترل رفتار خویش و محیط توانا هستند، به این دلیل مجدداً تلاش می کنند تا شرایط یادگیری را به نحوی ترتیب دهند که نیل به اهداف را میسر سازد. به بیان دیگر، دانش آموزان با هسته کنترل درونی کنترل بیشتری بر وقایع یادگیری و نتایج آن اعمال می کنند و خود را در یادگیری مسئول می دانند و به معلمان و والدین و سایر عوامل آموزش اتکاء کمتری دارند (به نقل از اسماعیل دخت، ۱۳۸۳)

1 - Bandura  
2 - Locus of control  
3 - Mufson  
4 - Nowiki

به نظر می رسد که اگر یادگیرندگان به عنوان عناصر اصلی در احیاء نظامهای آموزشی به حساب نیایند، آموزش و پرورش نمی تواند با نیازهای آینده جوامع همگام شود. به بیان دیگر، آموزش و پرورش باید در جهت تربیت یادگیرندگانی اقدام کند که مسئولیت یادگیری خود را می پذیرند و قادرند دست به انتخابهای هوشمندانه بزنند.

با توجه به نقش و اهمیت دو مفهوم منبع کنترل و خود کارآمدی در رفتار انسان به طور کلی، تحقیق حاضر به رابطه آن دو با عملکرد تحصیلی پرداخته است.

#### ۱-۲- بیان مسئله

در ارتباط با تبیین افت تحصیلی که یکی از مهمترین مشکلات نظام آموزش و پرورش اکثر کشورهای جهان است، عوامل مختلفی شناخته شده است. که از میان آنها برخی ویژگیهای فردی (شخصیتی) به نظر می رسد نقش مهمتری داشته باشند. به همین دلیل در بسیاری از کشورهای جهان علاقه خاصی به بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی با عملکرد تحصیلی پیدا شده است. یکی از این ویژگی های شخصیتی، جایگاه مهار یا منبع کنترل است. منبع کنترل به اعتقاد افراد در مورد چگونگی کنترل محیط اشاره دارد. به عبارت دیگر منبع کنترل نظامی از اعتقادات است که بر اساس آن فرد موفقیت ها و شکست های خود را بر حسب توانایی ها و ضعف هایش ارزیابی می نماید (برومند نسب، ۱۳۷۳).

مفهوم منبع کنترل، در چارچوب نظریه راتر ارائه شده است. راتر در بیان مفهوم منبع کنترل به دو بعد فرضی درونی و بیرونی اشاره دارد. گروهی که موفقیت ها و شکست های خود را عموماً به شخص خود (کوشش یا توانایی شخصی) نسبت می دهند، افراد دارای منبع کنترل درونی نامیده شده اند و گروه دوم که موفقیت ها و شکست های خود را معمولاً به عوامل بیرون از خود (بخت و اقبال یا دشواری موقعیت ها) نسبت می دهند، افراد دارای منبع کنترل بیرونی نام گرفته اند (سیف، ۱۳۶۸).

به بیان دیگر اشخاص دارای منبع کنترل درونی باور دارند که کارآمدی، تدبیر، سخت کوشی، احتیاط و مسئولیت پذیری به پیامدهای مثبت خواهد انجامید و رفتارشان نقش مهمی در افزایش برون دادهای خوب و کاهش برون دادهای بد دارد. برعکس افرادی که منبع کنترل بیرونی دارند، رویدادهای مثبت یا منفی

را پیامد رفتار خود نمی دانند بلکه آن را به شانس ، سرنوشت ، نفوذ افراد قدرتمند و عوامل محیطی ناشناخته مهار نشدنی نسبت می دهند. در نتیجه بر این باورند که برون دادهای بد یا خوب با رفتار خود آنها ارتباط نداشته و از کنترل آنها خارج است (حیدری پهلویان ، محجوب، ضرابیان، ۱۳۷۸).

پژوهشهای مختلف داخلی و خارجی از جمله ( بیابانگرد، ۱۳۷۱، برومند نسب، ۱۳۷۳، صبوری مقدم، ۱۳۷۶، هاریسون<sup>۱</sup>، ۱۹۶۸، فارز<sup>۲</sup>، ۱۹۷۱، دانیل و استیونز<sup>۳</sup>، ۱۹۷۶) بیانگر این هستند که درونی بودن منبع کنترل همبستگی مثبتی با رشد شناختی، عملکرد تحصیلی و پیشرفت در زمینه های مختلف زندگی دارد. یکی دیگر از مسائلی که در عملکرد تحصیلی دانش آموزان موثر است. این است که یادگیرندگان درجات مختلفی از خود کارآمدی را تجربه می کنند و اهداف مشخص و انتظارات خاصی را از موفقیت وشکست دارند. دانش آموزان دوست دارند که یاد بگیرند، به طور طبیعی کنجکاوند و از یادگیری لذت می برند. ولی گاهی در اثر فقدان احساس خودکارآمدی و ترس از شکست ، تلاشهای آنها تنزل می کند. و یا اینکه به جای خود انگیزختگی به پاداشهای بیرونی وابسته می شوند. لذا، سؤالی که می توان مطرح کرد این است که آیا واقعاً تفاوتی در این که دانش آموزان به طور بیرونی یا درونی برای یادگیری برانگیخته شوند، وجود دارد.

در نظام بندورا منظور از « خودکارآمدی<sup>۴</sup> » احساس شایستگی ، کفایت و قابلیت در کنار آمدن با زندگی است. برآورده نمودن و حفظ معیارهای عملکرد ، خودکارآمدی را افزایش می دهد ، ناکامی در برآوردن و حفظ آن معیارها، آن را کاهش می دهد . راه دیگری که بندورا خودکارآمدی را شرح داده ، برحسب ادراک ما از درجه کنترلی که بر زندگی خود داریم می باشد. افراد می کوشند بر رویدادهایی که زندگی آنها را تحت تاثیر قرار می دهند، اعمال کنترل نمایند. با اعمال نفوذ در موقعیت هایی که آنها می توانند مقداری کنترل داشته باشند ، بهتر می توانند آینده مطلوب را تحقق بخشیده و از نتایج نامطلوب ممانعت به عمل آورند. تلاش برای اعمال کنترل بر شرایط زندگی ، تقریباً بر هر فردی حکمفرماست، زیرا این کار می تواند منافع شخصی و اجتماعی بی شماری را برای آنان تأمین نماید. توانایی تاثیر گذاری بر پیامدها، آنان را قابل

<sup>1</sup> -Harrison

<sup>2</sup> -Phares

<sup>3</sup> - Daniel & Stevens

<sup>4</sup> - Self -Efficacy



پیش بینی می سازد. قابل پیش بینی بودن، آمادگی سازش یافتگی را پرورش می دهد. نا امیدی در اعمال نفوذ بر اموری که به صورت نا مطلوب بر زندگی فرد تاثیر می گذارند، نگرانی، دلسردی و نا امیدی را پرورش می دهد (بندورا، ۱۹۹۵).

طبق نظریه یادگیری - اجتماعی<sup>۱</sup> بندورا، باورهای خودکارآمدی بر انتخابهای افراد، رشته آنها و اعمالی که دنبال می کنند، تأثیر می گذارد. افراد تمایل دارند به کارهایی بپردازند که از انجام آنها احساس اطمینان می کنند، و از کارهایی که احساس می کنند توانایی انجام آن را ندارند پرهیز می نمایند. باورهای خودکارآمدی تعیین می کنند که افراد تا چه اندازه از انرژی خود را صرف فعالیتهای خویش می کنند و چه مقدار آنان در برابر موانع مقاومت می کنند (پا جارس و شانک<sup>۲</sup> ۱۹۹۷ به نقل از زارع زاده، ۱۳۸۵).

اگردانش آموزان به این باور برسند که می توانند رفتارهایشان را کنترل کنند و همچنین به این باور برسند که هر نتیجه ای بدست می آورند ناشی از عملکرد خود آنهاست با احتمال زیادی می توانند عملکرد تحصیلی خود را بهبود بخشند.

بندورا (۱۹۸۶، ۱۹۸۲، ۱۹۷۷ و ۱۹۹۶) معتقد است خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد و هرچه افراد احساس خودکارآمدی بیشتری داشته باشند در انجام تکالیف موفق ترند. لذا با شناخت دانش آموزان دارای خودکارآمدی پایین می توان با آموزش جبرانی به آنها کمک کرد تا احساس توانایی و کارآمدی بیشتری کسب کنند (به نقل از حکمتی نژاد، ۱۳۸۰).

مفهوم «خودکارآمدی» بندورا (۱۹۸۰) و «منبع کنترل» راتر (۱۹۵۹) که هسته اصلی نظرات آنها را تشکیل می دهند، هر دو به ادراک عقیده ما درباره درجه مهار بر رویدادهای زندگی و تلاش برای برخورد با آن می پردازد. تفاوت این دو مفهوم در این است که منبع کنترل به بسیاری از موقعیتهای زندگی تعمیم می یابد در حالی که خودکارآمدی به موقعیتهای خاص محدود می شود (شولتز و شولتز<sup>۳</sup>، ۱۳۷۹).

با توجه به نظریات مطرح شده و نتایج تحقیقات انجام گرفته در این رابطه، در پژوهش حاضر

<sup>۱</sup> -social learning

<sup>۲</sup> -Pajares \* Shunk F,

<sup>۳</sup> -Schultz

سعی شده است تا رابطه بین منبع کنترل و احساس خود کار آمدی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان و تفاوت دختران و پسران در متغیر های منبع کنترل و خود کار آمدی، و اینکه کدامیک از متغیر های فوق عملکرد تحصیلی را بهتر پیش بینی می کنند، مورد بررسی قرار می گیرد.

### ۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

انسان عصر حاضر بخش عمده ای از زندگی خویش را به عنوان یاد گیرنده در مراکز آموزشی و تحصیلی سپری می کند و این موجب صرف مبالغ عظیمی در زمینه های آموزش و پرورش می شود. بدیهی است که شناسایی عوامل موثر در یادگیری و راههای بهبود آن از دغدغه های همواره متخصصین تعلیم و تربیت بوده است. علاوه بر این متخصصین در جستجوی راههایی هستند که به کمک آن نه تنها دانش آموزان مطالب ارائه شده در آموزشگاه را بفهمند بلکه در امور تحصیلی خود انگیزته فعال و علاقمند با شوند، و پیشرفت تحصیلی قابل توجهی کسب نمایند (قاسمی، ۱۳۷۴ به نقل از اسماعیل دخت، ۱۳۸۳).

از جمله مسائلی که که می تواند عملکرد تحصیلی دانش آموزان را تحت تاثیر قرار دهد و در چگونگی نگرش آنها نسبت به موفقیت ها و شکست های خود موثر باشد درک آنها از منبع کنترل است که توسط جولیان راتر<sup>۱</sup> (۱۹۶۶) مطرح شده است. راتر در طول دهه ی ۱۹۵۰ و اوایل دهه ی ۱۹۶۰ از این مشاهده شگفت زده شد که افراد بسیاری بعد از تجربه کردن موفقیت، احساس کنترل شخصی خود را افزایش ندادند و افراد دیگر بعد از شکست های مکرر انتظارات خود را کاهش ندادند. به عبارت دیگر برخی افراد پیامد های موفقیت آمیز را به صورت شانس یا تصادف توجه کردند در حالی که برخی دیگر حتی بعد از چندین رفتار تقویت نشده، احساس کنترل شخصی زیاد را حفظ کردند (فیست<sup>۲</sup>، ۲۰۰۲، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۴).

منبع کنترل به این موضوع اشاره دارد که برخی افراد علت موفقیت ها و شکست های خود را درونی و در اثر تلاش یا عدم تلاش خود می دانند در حالی که برخی افراد علت شکست ها و موفقیت های خود را عوامل بیرونی و غیر قابل کنترل از جمله شانس تصادف و تاثیر دیگران می دانند.

<sup>۱</sup> - Julian Rotter

<sup>۲</sup> - Feist J.

قضاوت‌های مربوط به خودکارآمدی نیز به دلیل نقش مهمی که در رشد انگیزش درونی دارند از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است. انگیزش درونی وقتی رشد می‌کند که فرد برای دستیابی به معیارهای هیجان انگیز تلاش کند، در این صورت، هم یک ادراک خودکارآمدی بالقوه برای دستیابی به این معیارها در فرد ایجاد می‌شود و هم در صورت دستیابی به نتیجه، فرد به خودسنجی مثبتی دست پیدا می‌کند. این علاقه درونی موجب تلاش‌های فرد در طولانی مدت و بدون حضور پاداش‌های محیطی می‌شود. در حالی که اگر فرد احساس کند که پاداش‌های بیرونی و پاداش‌های خودسنجی ناکافی است و یا هنگامی که خودکارآمدی ادراک شده فرد آنچنان پایین است که دستیابی به یک نتیجه مثبت ناممکن می‌نماید، حفظ و نگهداری انگیزش به مراتب دشوارتر می‌شود (پروین<sup>۱</sup>، ۲۰۰۱، ترجمه کدیور، ۱۳۸۱).

عملکرد تحصیلی دانش آموزان و قضاوت‌ها و باورهای آنها در مورد منبع کنترل و خودکارآمدی مسائلی است که می‌تواند به عنوان شاخص‌های مهمی در پیش‌بینی موفقیت و شکست تحصیلی دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد.

علاوه بر آن ارزیابی معلمان و ارزشیابی‌هایی که به صورت نمرات درسی ارائه می‌شود و سیستم پاداش و مجازات‌هایی که توسط مدارس اعمال می‌شود می‌تواند در شکل‌گیری منبع کنترل و احساس خود کارآمدی دانش آموزان و اسنادهای آنها موثر باشد.

لذا، نتایج بررسی منبع کنترل در دانش آموزان و احساس خود کارآمدی و تاثیر آنها بر عملکرد تحصیلی می‌تواند در بهبود فرایند آموزش و ارزشیابی و سیستم تشویق و تنبیه مدارس موثر بوده و مورد استفاده دست اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گیرد.

---

<sup>۱</sup> -Pervin

#### ۱-۴- اهداف پژوهش

هدف اصلی: بررسی رابطه بین منبع کنترل و احساس خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان.

اهداف فرعی (اختصاصی):

بررسی رابطه منبع کنترل با عملکرد تحصیلی دانش آموزان.

بررسی رابطه احساس خودکارآمدی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان.

بررسی رابطه بین احساس خودکارآمدی و منبع کنترل دانش آموزان.

بررسی تفاوت دانش آموزان دختر و پسر در منبع کنترل.

بررسی تفاوت دانش آموزان دختر و پسر در خودکارآمدی.

بررسی تفاوت دانش آموزان دختر و پسر در عملکرد تحصیلی

#### ۱-۵- فرضیه های تحقیق

با توجه به اینکه برخی از تحقیقات رابطه بین منبع کنترل و عملکرد تحصیلی و برخی دیگر رابطه بین خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی و بعضی از مطالعات نیز تفاوت‌های جنسی منبع کنترل و خودکارآمدی را گزارش نموده اند. لذا به منظور فراهم ساختن مقایسه بین فرهنگی و اینکه آیا این روابط در بین جامعه دانش آموزان ایرانی و استان بوشهر شهر خورموج نیز صادق است، فرضیه های پژوهش به این صورت ارائه می شود.

#### ۱-۵-۱- فرضیه های اصلی

فرضیه اول: بین منبع کنترل و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه معنا دار وجود دارد.

فرضیه دوم: بین احساس خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه معنا دار وجود

دارد.